EPICRISIS
CRITICO-APOLOGETICA
De affectu atrabilario, Mirachiali:
S I V E
De morbis Cerebri, & Mentis, qui extra Cerebrum originem ducunt.

P E R

GASPARUM RODRIGUES DE PAYVA

Luſitanum, in Urbe M. D.

R O M Æ, MDCCLI.

Sumptibus Venantii Monaldini Bibliopolæ in via Curſus.

TYPIS ANGELI ROTILII, ET PHILIPPI BACCHELLI.
SUPERIORUM FACULTATE.

Digitized by Google

Egregio, atque Præclariſſimo Viro, & Domino

D. ANTONIO FREYRE

DE ANDRADE ENSERRABODES

In Militia D. N. J. C. Equiti, Regiæ Domus Proceri, Portugalliæ Regis ab intimis conſiliis, in Regio Cubiculario concilio, Conciliario.

Nuper apud Magnæ Britaniæ Regem à Fideliſſima Mageſtate Ablegato extraordinario, & nunc apud S. Romanam Sedem eandem Provinciam exercenti.

GASPARUS RODRIGUES DE PAYRA
S. P. D.

PHyſicum hocce de mentis, cerebrique morbis opuſculum, quod tibi nuncupo, ac ſiſto, Vir præclariſſime, nulli potius quam Tibi jure, merito-

 que

Digitized by Google

que debebatur quum non ſolum illi argumentum nuper præbuerit nobilis æger Luſitanus, & Luſitanum habeat ſui authorem, ſed etiam quia ſanæ mentis eſt, ac integerrimi judicii opus devios dirigere, atque eorum rectores confovere: te ſiquidem JOSEPH I. PORTUGALLIÆ, ET ALGARBIORUM REX FIDELISSIMUS *non ad negocia ſolummodo ſuorum Regnorum apud S. Romanam Sedem peragenda ad hanc Urbem ablegavit, verum etiam, ut nos omnes, gentiles tuos, ſumma, qua polles, authoritate, ac prudentia, ſtrenue, ac potentiſſime de*

mo-

Digitized by Google

more tuereris: quæ quidem avitæ Familiæ tuæ conſpicua munera a primis Gentis noſtræ originibus propria fuiſſe, tum indicat clariſſimum cognomen, & rerum Luſitanarum teſtantur hiſtoriæ, quæ te Proavis tuis, minime degenerem, jamjam ęquant, & erunt poſtmodum ſine injuria, ſed cum majori eorum gloria, prælaturæ, ob ea, quæ animi tui magnitudinem, comitatatem, conſtantiam, dexteritatem ſapientiamque tuam apud Reges, & Principes noſtros pariter, & extraneos, operra præclariſſima commendarunt.

Ne

Digitized by Google

Ne ergo mireris, vir inter omnes optime, ſi dum & audaciæ meæ veniam, & obſequii gratiam ſuppliciter peto, opuſculum iſtud tuo nomini, longe, lateque per Orbem ſplendidiſſimo, inſcriptum promulgo, ſed potius humaniter, ut aſſoles, id excipe, ac tuere, ut in obſequii erga te mei perenne monumentum exiſtat, quo te & admei tutelam appello, ac Tibi perpetuum famulatum devoveo.

Romæ pridie Kalendas Junias A. MDCCLI.

AD

Digitized by Google

A D

MEDICINÆ TIRONES

PRæclara documenta de atrabilis generatione, & effectibus in corpore humano, quæ ſparſim majores noſtri nobis ſcripta reliquerunt, hic quaſi in compendium collegi, ut ipſis ita bene digeſtis, atque diſpoſitis, frui valeatis; neque in tam pertinaci morbo varietate ſimptomatum allucinati, à recta curandi methodo divagetis; ne denique iuſidioſiſſimi hujus morbi terribiles eventus (ut fere contigit) medentibus atribuatis, quod jam *Hypocrates* olim increpaverat, *ſiqua malà ſupra mala neceſſario evenerint*, *ejus rei cauſam*, *qui ignorant*, *Medicum arguunt*.

Quamobrem diri morbi atrabiliarii hiſtoriam primum vobis referam, quam nuper præ manibus habui: poſteaque ſtrictim de atrabilis natura cætera proferam, deque miris modis, quibus humor iſte afficit mentem; ac tandem veterum opinionem cum recentiorum placitis conciliando, quædam ad praxim utilia dicam in morbis hypochondriacis, qui meritò Medicorum opprobrium nuncupantur. Quo ergo animo, certè benevolo, vobis hoc opuſculum offero, eodem illud ipſum accipite, & valete &c.

IM-

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. M. de Rubeis Patriarch. Conſtantinop. Viceſgerens.

APPROBATIO.

MAndante Reverendiſſimo Sac. Pal. Apoſtolici Magiſtro eruditiſſimum Opuſculum, cui titulus, *Epicriſis Critico-Apolegitica &c.* a Cl. Viro Gaſparo Rodrigues de Payva elaboratum ſedulo legi, & in eo nil ab Horthodoxæ Fidei pietate alienum, nil a morum ſuavitate abhorrens, & nil a Principum gratia diſſonum reperi; Publica dignum propterea luce cenſeo &c.

Aurelius Franciſcus Ginanneſchi ex Urbis Archyatiorum Collegio, & in Archigymnaſio Romano Publicus Medicinæ Profeſſor.

IMPRIMATUR

Fr. Vincentius Elena Magiſter Socius Reverendiſſimi Patris Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri Ord. Prædic.

HI-

Digitized by Google

HISTORIA
MORBI MELANCHOLICI.

Generoſus, & pietate inſignis Vir, ætate quinquagenarius, temperie calida, & robore præditus, multoque rubro ſanguine plenus, iraſci facilis, vitam, ita compoſitam ſervabat, ut neque potu, neque cibo peccaret, quanvis fructibus Saccharo conditis uberius, quam par erat, delectaretur. Curis, ac ſtudiis, noctu, diuque mens ejus fatigabatur, fortaſſe ad unicum ſemper objectum reſpiciens; quod vitæ ejus inſtitutum obſtendebat, cum rarò, nec niſi curru vectus, de cubili ſolitus eſſet diſcedere: Sub his alvus nimium laxa, ſed evacuationibus, vel per hæmorrhoides, vel per extremorum artuum profuſos ſudores ſponte obortis, nunquam fuit correptus. Erupit tandem malum menſe Septembre 1748., nam frigore leviter, extemploque agreſſus, in bracchii, & cruris dextri torporem incidit; quod malum evacuantibus univerſalibus, jureque ex radicibus Scorzoneræ, Graminis &c. proſperè ceſſit. Sub Hyeme vero ſat acris dolor in medio tibiæ ſedem fixit, qui fomentis, & diluentibus, reſolventibusque internis, li-

cet ex lege artis adhibitis , haud pœnitus ſedari potuit niſi ad aquas Thermales *Vicarello* dictas accederet, ibique ſub menſe Junio per duodecim dies balneum quotidie intraret , quo licet nimis oſcitanter uteretur , tamèn remedii ſalutaris vires expertus eſt : ſub Autumno autem 1749. depaſcens herpes in collo apparuit , ſenſim reliquum corpus ad inguina uſque ſerpens , conterminaſque partes uredine ſua infeſtans : dum moleſtiſſimo malo æger conflictatur horrida mœſtitia , atriſque cogitationibus , & in mortis timore totus defixus , ac immerſus erat . Inde jam ferox atrabilis facta , vulgaria , quibus antea fuerat uſus , remedia reſpuebat; nam aſſiduo hydrogalæ uſu , obtundentibus , & ſolventibus tenacitatem , & acrem humorum impetum , nec non externè illis , quæ urenti herpeti reſiſtere poterant , balſamo Peruviano ſcilicet , butiro ſaturni , quanvis jure & merito adhibitis , obtineri haud potuit , quin verno tempore caput atrabilis ſymptomata iterum attollerent , & adfligere ægrum iterato inciperent : ſub finem enim menſis Februarii 1750. crus dexterum pruritu primum , paulo poſt dolore , tandem pareſi tentari cæpit: herpes iterum horum ſymptomatum comes erupit : jam mens gravi timore perculſa in partem malorum trahebatur , ac animus pene dejectus , & anxius ita uno neſcio quo objecto , implebatur , ut nè verbum quidem , niſi perraro , & interrogatus per multas hebdomadas proferret : Quia plethoræ ſigna aderant , cum pulſu pleno , neque tardo , & calore , & nè herpetis edax genium altius ſubjectas cuti partes ureret , Sanguis non ſemel fuit detractus ; purgantiaque ad morbi ferociam compeſcendam ex artis lege ſimul exhibita fuere : ſed in nervum erumpebat malum : nam terrebilia inſomnia , mœror , inflatus ventris , ructus , miræque anxietates , trepidatio , memoria penitus læſa , oblivio late populabantur : his febris parva, urinis turbidis, donec in aſſiduum deſineret

ret delirium, adjuncta eſt. Medici in Conſultationem vocati meningum inſlamationem, & phrenitidem metuentes Sanguinis detractionem iterum inſtituunt: mœſtus effectus remedii contemplabar, & penitius tangebar, dum eventura ex capto conſilio recolebam. Infauſtus oſtendit eventus: nam alimenta omnia ſubinde, potumque per 6. dies averſatus eſt; homines odio habuit, neque famulantium officia, neque conſpectum ferre potuit; animo ita conſternatus, ut ejulans deſperaret, ſe in beatorum numero poſt mortem aliquando futurum: immoderata tenebatur ira, ac taciturnitate; inſidias vitæ ſibi à quoquamſtrui lamentabatur. In miſerrimo hoc ſtatu mœrentes amici pientiſſima crudelitate vim feroci malo incutiunt, & alimenta aſſumere cogunt, minis atque increpationibus tandem mens ſepulta redivit; indulget jam monitis; & alimenta, remediaque oblata capit: tunc balneis aquæ puræ, multoque ſero lactis cum cichoreo, emultionibus camphoratis, aliiſque horum naturam obtinentibus, perdiu uſus eſt: quibus herpes lenitus, pareſis ſedata, pacatus & famulantes, convictoreſque comiter ſalutare incæpit, & perhumaniter appellare: ſed in melancholia, vitaque triſti, tantis miſeriis obnoxius ſemper vivit atque degit.

E P I C R I S I S.

OBſervavit *Sanctorius Aphor. LXV.* Corpora virorum ſana, & moderatiſſimo victu utentia, ſingulis menſibus fieri ſolito ponderoſiora, & redire circa finem menſis ad inſtar mulierum ad conſuetum pondus, facta namque Criſi per urinam paulo copioſiorem, vel turbidiorem; quæ evacuatio, vel illa hæmorrhoidum, ſi deficiat, in vaſis abdominalibus detinetur, & cœrcetur.

Hyppocrates ſcripſit l. 3. aph. xxix., & aph. xxx. ju-

venibus autem ſanguinis ſputiones &c. ultra hanc ætatem pregreſſis hæmorrhoides: dumque millies in praxi ſic vidiſſet Galenus adjecit in coment. *ſanguinis per ora venarum, quas Græci hæmorrhoides vocant, profluvium vere hujus ætatis eſt morbus*: ita & obſervavit experimentalis ſchola, *Subjectum hæmorrhagiarum generale conſtituunt Corpora plethorica; prima Puerilis ætas, & juvenilis ſubjectum evadit hæmorrhagiæ narium, ſicut viri ſeniores hæmorrhoidibus* (*Coſchuv. p. 2. c. 2. pr. 5. & 6.*)

At ſanguineis hæmorrhagiæ minus comode contingunt; quamvis enim ex abundantia has provida natura molitur, cruoris lentor complementum præpedit: familiares inde his eſſe ſolent congeſtiones, ubi alias perruptio fieri deberet, & inde infarctus, ſtaſes; quod & *Baglivius* ex *Dureto* notavit: *omnis humorum metaſtaſis, quæ liberam non habet excluſionem ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit*: (*de morb. ſucceſſ.* §. IV.

Hinc hypocondriæ, melancholiæ admodum hac ætate familiares ſunt, ut *Galenus* animadvertit *in Coment. aph. xxx. verè hujus ætatis eſt morbus, ſicuti, & melancholiæ; fit enim exatrabile, quando ad venas, quæ in ſede ſunt, abundantius decumbit: quin etiam horum temperatura plus atrabilis habet; atque ideo in ea multi inſaniunt, veluti ex anni temporibus in autumno: ſicuti enim hoc tempus frigidum exiſtens ruffam excipit bilem, tempore æſtivo exaſſatam, ſic declinantium ætas juvenilem, quæ maximè æſtati ſimilatur, ſubſequitur: & mirandum eſt, Cur in ea, non ſcripſerit Hypocrates melancholiam: ego tamen in quibuſdam exemplaribus hanc quoque ſcripta inveni.*

Has itaque defeciſſe evacuationes in hocce infirmo, cujus hiſtoriam narravimus, oſtendunt corporis nativa temperies, vitæ actiones, mens pſofunde meditabunda, & altiſſima quæque ex vitæ inſtituto, cui ſe addixit, frequen-

quentiſſime molita : hoc modo Cerebrum ventriculo , & reliquis viſceribus chylum , & bilem conficientes , ſpiritus digeſtionibus dicatos ſubduxit : hinc cruditates in ſiſtemate arteriarum omnium , quæ abdominalia viſcera tendunt , æque eadem labes in vena portarum , ex quibus clarè fit ſuccum gaſtricum , pancreaticum , utramque bilem inertia , vapidaque reddi : & cum integrò corpori inſit robur , & mens actuoſa ſpiritus in meditatione alta , & aſſidua conſumat , fluidiſſima quæque ex humoribus deſſipantur , & retenta acrem , rancidam , tenacem induunt naturam .

Hæc atrabilis eſt , cujus ſigna , & effectus in corpore tam ad unguem , tam graphice apud ſapientiſſimos Medicos Græcos deſcripta invenies , ut ægrotos ipſos te videre , & tractare tibi perſuadeas ; ſubque Melancholiæ nomine aliquoties contentam videbis , quod nigra fella ægrotantibus ſæpe per vomitum veniant , Græci enim nigrum *melan* vocaverunt , fel autem *chollen* appellarunt .

Bilioſum & ſanguineum corpus atrabilarium fit ſi non habet evacuationes : *Hipp. lib. 6. de morb. pop. ſect. 6. fol. mihi 359. edit. Pariſ.* 8. *majori* 1547.

Bilioſis infeſtiſſimum hoc tempus : valde enim excicantur acciduntque eis lipitudines aridæ , & febres acutæ , ac diuturnæ , & aliquibus bilis atra , ſiquidem , quod liquidiſſimum in bile eſt conſumitur , denſiſſimum vero , & accerrimum relinquitur ; quod idem accidit ſecundum eandem rationem , & circa ſanguinem : *Idem lib. de aer. aq. & loc*: *fol.* 88. hæc igitur eſt atrabilis materia , & modus generationis , & ſicut duplex eſt materia , ſic duplex eſt humor atrabiliarius ; nam quod fit à ſanguine mitior eſt , qui a flava bile eſt maleficus , ac derodit partes ; in quibus abunde collectus eſt .

Aſſimiles ſunt maximè , hi quod phrenitide tentantur , his qui ab atrabile delirant , nam & hi ubi ſanguis

ex

ex bile, & pituita corruptus fuerit, morbum habent & dementes fiunt. *Idem lib.* 1. *de morb. fol. mihi* 183.

Si timor, atque mæſtitia longo tempore detinentes ſine cauſa manifeſta perſeverent, ex eo atrabilis ſignificatur: *Idem lib.* 6. *aph.* 23.

Si lingua incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupore languit, tale eſt melancholicum: *lib.* 7. *aph.* 40.

In morbis melancholicis, priculoſi humorum à loco ad locum decubitus, aut ſiderationem corporis, aut convulſionem, aut inſaniam, aut cæcitatem ſignificant. *Lib.6. aph.56.*

Si atrabilis ad corpus inclinarit Comitiales fiunt ſi verò ad animum, atrabiliarii Melancholici dicti: *lib.* 6. *de morb. pop. ſect.* 7. *fol. mihi* 362.

Dolores porrò in humeris oborientes, qui quidem ad manus deſcendunt torporeſque, ac dolores inducunt, his abſceſſus non ſuccedunt, verum nigram bilem vomentes ſanantur: *lib.* 2. *præd. fol.* 422.

Quum dolores acceſſerint atrabilis, & atrium fluxionum affluxus fiunt: dolent autem partes internæ, dum mordentur: converſæ verò, & valde ſiccæ fientes venæ intenduntur, & inflamatæ affluentia attrahunt; hinc morbi Comitiales fiunt, aut ſemiſyderati, ſi in ambientes locos fluxiones inciderint, & à ſpiritibus pertranſire non potentibus reſiccatæ fuerint: *Idem lib. de vict. rat. in morb. acut. fol.* 388.

Fit aliquando, ut toto in venis ſangine atrabiliario facto ex communis detrimenti ratione, etiam cærebrum lædatur: generatur autem à caliditate multa indigena, aut flavam bilem, aut craſſiorem ſanguinem adaſſante: plerumque verò partes circa præcordia primario affectæ caput ad conſenſum perducunt, & delirium efficiunt, aut ipſa bile cerebrum ocupante, aut aliqua vaporis melancholici exhalatione, quemadmodum in morbo flatuoſo, & præcordiali appellato; nam os ventris quomodocunque affe-

affectum facile ad conſenſum ducit cerebrum ob cognationem, per maximos duos nervos, qui ex ſupernis ad ipſum deferuntur; perducit etiam ad conſenſum cor ipſum ob vicinitatem ſimiliter quoque ſeptum tranſverſum, quod etiam ipſi inſeritur; principium itaque ejuſmodi melacholiæ plerunque ex cruditatibus: flatus enim ipſis ſuccedunt multi, & ructus acidi conſequuntur, & in ſumma melancholica diliria, multiformia contingunt, ob particulares corruptas immaginationes; unum vero omnibus ipſis commune eſt, timor, & triſtitia: *Ætius*, *ex Galen*; *&* *Ruf. cap. 9. tetr. 2. ſerm. 2.*

Si atrabilis ſuperius, ut puta ſtomachum, ſeptumvè tranſverſum petit, inſaniam parit, quam Græci melancoliam nominant; flatum namque gignit, & ructus fætidos piſcium odorem exhalantes; infra verò, & flatus cum crepitu tranſmitit, nec non & mentem ſimul alienat; proinde melancholicos juxta, & flatuoſos Medici veteres ſic affectos appellarunt: ætas quæ propè ſtatum eſt, & ipſe ſtatus huic malo ſubjiciuntur: inter notas evidentiores hæ ſunt, quod videlicet quieti, aut triſtes abjecti, torpenteſque ſunt abſque ratione: nullaque de cauſa melancholia initium ſumit: præterea in iram facile incidunt, vigilant, ingenti quoque pavore trepidant cum morbus in crementum ſuſcipit, quod ſi malum exaſperatur homines oderunt, ab eiſque fugiunt, de inanibus conqueruntur: multum flatuoſi ſpiritus in præcordiis eſt &c. *Aret. Cappad. lib.* 1. *de Cauſ. & noi. diuturn. affect. cap. 5.*

Qui citra febrem ab atrabile ſtomaco infeſtantur, his accidit tempore, quo humor ipſe generatur, & producitur triſtitia, & ſomnus cum acceſſione imaginationum alienarum, contractioque, & dolor poplitum, ac ſurarum: coacervata verò bile, cum multa deſperatione intolerabiliter igneſcunt, ut omnia eis membra ardere videantur: & de-

& deliriis mentem alienatibus ſunt aprehenſi : *Ætius Ge-trab. 3. ſerm. 1. cap. 2.*

Si ex atrabile ſit fluxus , frigoris ſenſus quandoque affectis adeſt , & corpora in profundo , velut atterantur , aut ſcalpantur , afficiuntur : *Idem ſermo 4. cap. xvii.*

Si vaporum , humorumque multitudo ad atrabilis naturam vergit , fiunt timores ; ſi talis non fuerit , labores , ac convulſiones : non ſolum autem in cerebro ipſo , mali humores acervati tales afferunt caſus , ſed & in ipſo ore ventriculi . *Galen. in Coment. aph. LXVII. lib.* IV.

En præclara de atrabile documenta , quæ apud antiquiſſimos , ac ſapientiſſimos Magiſtros invenire licet , haud ſine recentiorum erubeſcentia : quibuſcum documentis , ſi prædicti morbi hiſtoriam comparaveris , nihil invenies , quod exacti analogiſmi captum fugiat , ſuoque tramite , antiquis jamdiu cognitum ejus fontem , nunc ſatis occultum reperies : Quis enim in dubium vertet , herpetem ita tenacem , & urentem ab atrabile ortum non duxiſſe ? Quis pareſim à nervis abdominis illa pertentatis non exortam fuiſſe credat ? Quid mentem delevit , niſi ille melancholico-atrabiliarius humor in præcordiis hærens , nervoſque diaphragmatis illuc afficiens ? Hoc admodum ſenſile viſcus , ſi vel leviſſimè inflamatur , vel quodvis aliud ſimile nanciſcitur , mentem turbare , ac uſque ad furorem adigere norunt medentes : Quamobre antiquitus ſic illud φρήν , ideſt mens deſignatum legimus .

Cum ſanguis non exierit præ multitudine reſilit ad cor, & ad ſeptum tranſverſum, unde cor fatuum fit, ac delirium apprehendit : at ex corde , & ſepto tranſverſo , tarde refluit ; venæ enim obliquæ ſunt , & locus periculoſus, & ad delirium , ac inſaniam paratus : ſcripſit *Hipp. in lib. de Virg. morb.*

Quid ? quod multi hac parte leniter percuſſi, & ſi non vulnerati , repente occubuerunt ? triſte nuntium nullibi alte-

Digitized by Google

alterationem, niſi in iſto (ut ita dicam) animæ domicilio; excitat; unde jure, & merito ſtomachi orificium, os animæ appellat vulgus, & quoties quis premitur anguſtiis, tam corporis, ſcilicet, & vitæ anxietatibus, quam animi afflictionibus, circa ſtomachi os pergrave ſentit onus; admirabile enim eſt commercium inter caput, & ſtomachum, ac diaphragma: quod unum tangit, ab altero illico ſentitur.

Nonne ergo peregrinus humor extra cerebrum in præcordiis, vel hypochondriis, mentem turbare, morboſque fere cerebri omnes à vertigine ſimplici ad apoplexiam uſque inducere aptus erit? obſervata docent; imò Galenus apertè dixerat; quod fiant epilepſiæ, cari, comata, catalepſes, deliria, melancholiæ quibuſdam ob ſtomachum imbecillum conſentiente principio, quod in cerebro, & nervis eſt: *lib. 1. de Simpt. Cauſis cap.7.* Et alibi ſic loquitur de ore ventriculi; *os igitur ventriculi, quum vitalem facultatem ad ſympatiam ducat, ſincopa infert, quum verò animalem propriè appellatam deliria, vel convulſiones.* (*Comment.2. in Hypocratem de vict. in morb. acut.*) Sic & *Hypocrates* dixit in lib. prænot. fol. mihi 402. *Si verò etiam pulſus inerit in præcordio turbationem ſignificat, aut delirium.*

Quid? quod amorem, vel odium ab humoribus noſtris continuo fieri videmus, nec imperio rationis ſubjici priuſquam humores omnes omninò mutaveris? adfectus animi (*inquit Boerhaan. in prælect. Academic.*§.*DCCCLIX.*) à quadam conditione corporea plerumque pendent; in ſano homine vix poteſt triſtitia produci, & ſi neceſſe fuerit ſimulare mærorem ſemper eminebunt lætæ ſanitatis ſigna: in melancolico verò vix excitabitur lætitia, niſi corpus priùs mutaveris.

Vir ſapiens cujuſdam puellæ vix viſæ illico flagravit amore, nec ſine ſui ipſius admiratione, ſe eam de-

perire noſcebat : aperiuntur fortè venæ hæmorhoidales ; fluit continuo ſanguis per menſes aliquot ad inanitionem quaſi , ſanatur ; nec amplius illius amoris veſtigium ſentit , ſic ab eodem , non ſine riſu , mihi pluries narratum fuit .

Hic ergo vir jam erat melancholicus , non quod mæſtitia plenus , mala enim eſt conceptio , quod non ſint melancholici homines , niſi ſemper ſint mæſti ; Sed quia pertinaciter hærebat uni objecto affixus , quod juxtà veterum ſententiam melancholia eſt , eidemque ideæ diutiſſimè hærens , totam ſuam mentem occupabat indelebilis ferè adhuc pulcherrimis Ethices præceptis ; quod verè vocatur delirium , dum illud infinitè extenſum in cogitatione , quod habet mens humana , perit , & relabitur in hunc unicum affectum . Hi ægri non hodie ſic , & cras iterum alio modo delirant , ſed uni rei affixi manent , & hac ratione multi ſunt melancholici , inſenſibiliterque , ac diverſimode delirant: *alii ſugiunt velut horrenda , quæ non ſunt horrenda* ; *alii verò perſequuntur velut bona , quæ non ſunt bona* , inquit , *ex Ruf. Æt. cap.* 9. *tetr.*2. *ſerm.* 2. Hinc *Ariſtoteles* dicit optimum , & ſapientiſſimum artificem eſſe melancholicum ; ipſumque amorem generaliter furorem , ſive inſaniam multos vocare , ob ſimilitudinem accidentium , quibus ægrotantes afficiuntur , ſcribit *Aurelianus cap.* v. *de inſania* .

Cumque per vaſa hæmorhoidalia atrabilis vagabunda , illuc ob ſitum , & horum vaſorum conditionem facile tendens , exitum cum ſanguine inveniſſet depuratur cruor , & ille ſanus evadit : ſcribit enim *Hypocrates* . *Atrabilis velut ſimilis eſt hæmorrhois : lib. 6. de morb. pop. ſect.* 5. *fol.* 358. , *& Galenus* addit in *coment. aph.* xxx. *lib.* 3. *ſit enim (hæmorrhoidarum profluvium) ex atrabile , quando ad venas , quæ in ſede ſunt , abundantius decumbit .*

Qui-

Digitized by Google

Quibus venæ fortiter in hypocondrio ſiniſtro pulſant circa ſplenem mox convulſio, epilepſia, inſania fit. Scribit *Hypp.* obſervatio tantum hoc docuit.

Epileptici aliquando ſentiunt in pede pruritum, auram frigidam formicantem motum adſcendentes, ſimul ac præcordia tangunt, cadunt miſeri.

Cauſidius egreſſus cum in ſenatum iret offenſo pede incomitio, obiit: *Plin. N. H. lib. 7. cap. 53.*

Quadragenarius, qui jam per tres annos ſtatis quibuſdam temporibus motibus convulſivis tentari ſolitus erat; hujuſce ægritudinis, occaſione ingentis mæſtitiæ, inſultum ſolito majorem perpeſſus eſt; morbi acceſſionem per duos, aut tres dies præſentiſcere ſolebat, nempe ex magna intra ſinciput commotione, continua ferè vertigine, & crebra oculorum obſuſcatione: ingruente autem paroxiſmo, primo oculi varie contòrquebantur, invertebanturque, dein moles quædam inſtar vivi animalis, ab imo ventre ſurſum verſus cor, & Thoracem & exinde in caput ob repere videbantur: hujuſmodi motum egomet manu ventrem ejus comprimens planè perſenſi: & quandiu palmis totis viribus obtentis, iſtius globi aſçenſum inhiberem, ſe mediocriter habuit; quamprimum vero intumeſcentia iſtæc ſenſim ſuperius obrepens ad caput pertigerit, illico membra totius corporis immaniter convellebantur, ut tanquam ſpiritu malo obſeſſus, ſe ad parietes, & poſtes illideret, & quatuor robuſtis viris, vix ſumma vi detineri, & coerceri potuit, quin exiliret, & brachia, & pedes, & caput motibus diverſimodis huc illuc jactaret: quando ab exiliore ceſſaret, membra fuerunt robuſtiſſimè extenta, & muſculi rigidi, & velut tetano affecti: talis paroxiſmus circiter horæ quadrantem durabat, dein ad ſe redæns ſobrie loquutus eſt, in cubiculo obambulavit, qualia paſſus erat conſcivit, & veniam ab aſtantibus petiit, dein ſtatim affectus ſpaſmodes repetens, ſimilem

uti prius excitabat tragediam, atque iſto ritu intra tres horas, quinque, aut ſex paroxiſmos ejuſmodi convulſivos ſuſtinuit. *Willis capit.* v. *de morb. convulſivis*.

Autor hic ut faveat hypotheſi ſuæ de ſpirituum heterogeneitate, ac ab origine nervorum ad partes affectas exploſione, omnia iſtæc ſimptomata ad cerebri, & nervoſi generis radicum idiopathicas affectiones referre maluit, à ſymptomatis paroxiſmum præcedentibus argumentum deſumens: at verò diri hujus mali radicem, originemque in viſcerum imi ventris plexibus nerveis verè oſtendunt motus vehemens ab imò ventre ſurſum obrepens, cum primum accerſebat mali vehementia; ipſiuſque moderamen quandiu palmis totis viribus obtentis illius globi adſcenſum inhibebat; quod & quidem perſuadere etiam videtur mentis conſtantia, adhuc durante paroxiſmo, aliter enim contingere obſervant Pratici in convulſivis morbis, dum horum cauſa cerebrum inmediate, ac radicaliter attingit.

Vidi olim virginem prænobilem in qua tumor exiguus ſubter os pubis cum dolore atrociſſimo exortus convulſiones immanes, primo in ventre infimo, ac poſtea ad præcordia, & caput aſcendentes, ac demum in membra exteriora protenſas ciebat: nam ſemel, aut bis in die, poſt quam in parte affecta cruciatus inſignes urgerent, abdomen, & mox hypochondria attolli ſolebant, dein reſpirationis difficultas, & ingens turbatio ſuccedebant, atque ſtatim affectu exterius translato membrorum, & artuum contractiones, convulſioneſque horrendæ ſequutæ ſunt. *Willis cap.* x. *de morb. convulſiv.*

A ventriculo ulcerato Epilepſiam ortam obſervavit *Bartolinus*: ex liene, & Hepate, *Tulpius*, ut & *Hollerius*; ſimiliter *Harvæus* adnotavit fæminam quandam, eo quod occaſione exulcerationis uteri liquor acrior in

ejus

ejus vulvam injectus eſſet, mox toto corpore convulſam fuiſſe: Boer. prax. Med.

Cuidam adoleſcenti annorum 15. tumor, velut inflamatio ad malleolum dextrum; adhibita juxta remedia: Quarto die cæpit balbutire, cauſari ſtomachum, deliravit: cum autem qualitas venenoſa efferri à pede putavi adhibendum loco cauterium potentiale, aut locum eum ſcarificandum eſſe, quod minimè factum eſt, reclamante pertinaci, & imperito barbitonſore: clyſter injectus, a quo convenienter dejecit; auctum delirium, Phreneticus eodem die quartuo mortuus: April. menſ. ann. 1548. *Holler. obſ. ſing. inſin. lib.* 1. *de morb. intern. obſ.* 27. Optimè quidem hic gravis Auctor cauterium aut ſcarificationem adhiberi curabat, ligatura etenim, ferrum candens, lanceola nervus ſectus in loco in quo primum ſeſe oſtendit pruritus &c. ſimilibus feliciter adaptantur: *Vide Medical, Eſſay de Edimburg. vol.* IV.

Uxorius frater Meclinjæ forte per octiduum male ſe habuerat, e convivio ſolenni, & crapuloſo, Medicus urbis autem illi offert vomitorium, vomuit inde bis quotidie: adeoque ſcripſerat pridie ſe Meclinia poſtridie Bruxellam ad nos venturum, ocreatus itaque, & itineri jam accinctus ſequenti die ante meridiem extinctus eſt, poſtquam precedenti ſub nocte male ſe habuiſſet, vomuiſſetque ſæpius, ut ante, liquorem ſubnigrum, ſive cruorem illic corruptum: diſſectum autem ejus cadaver, nullum oſtendit vitium, præterquam in ſtomacho liquamen ſubnigrum fluctuaret clauſo Pyloro, *Helmontius: Pylor. Rector.*

Critoni in Thaſo erectè ambulanti pedis dolor fortis à magno digito cæpit, decubuit eadem die horridus, anxius parum ſubcaleſcens, nocte deſipuit; ſecunda die tumor laxus per totum pedem, & circa malleolum ſub rubens cum diſtentione, puſtulæ nigræ, febris acuta, inſa-

ſaniit; ab alvo vero mera, bilioſa, ſatis multa prodibant; mortuus eſt altera ab initio die: *Hypp. lib.* 1. *de morb. pop. ſect.* 3. *ægrot.* 9.

Nobiliſſima Domina hypochondriaca melancholia laborans, mirandis ſymptomatis premebatur: poſt rigores enim inæquales, coxæ palpitatione corripiebatur: ita ut manifeſtè videretur moveri, & palpitare; quo ſedato videbatur inferior venter vehementiſſimè attoli, & deprimi; deinde aliquando convulſiones, ſæpe deliria concitabat: duravit hoc malum ſeptimanis aliquod maximè matutino tempore; tandem Ebeni decocto ad 40. dies exhibito convaluit: *Zacut. lib.*2. *de Med. Princ. Hiſt. obſ.ix.*

Quidam in febribus de repeute convulſione prehenſi, nullo quod eam præſagiret prægreſſo indicio,bilioſo ſuperveniente vomitu, protinus ab omni noxa liberati ſunt: *Galenus lib. de ven. ſect. adverſ. Eraſiſtratæos cap.* 9.

Ebrius qui in commeſſatione cibis, vinoque ventriculum opplevit, inde torpet, convellitur, tandem omnia aſſumpta vomitu rejicit, hac ratione malum tollitur, & ceſſat convulſio.

In vulneribus abdominis, cultris acutiſſimis factis, meſenterii nervos lædentibus, dolores acutiſſimi fiunt, diliria illico, mentis, antequam moriantur, perturbationes horrendæ, mirificæ, notante *Ruiſchio*. Herniis ſtrangulatis laborantes intra paucas horas ob doloris accutiſſimi vim, potius, quam à gangrena moriuntur, fiunt deliria, miræ anxietates, mors.

In ileo accutiſſimo fit dolor ſummus circa umbilicum, hinc ardor, æger furit, inſanit, convellitur, moritur.

Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolore, malignum, & quidpiam anheloſum, nam ii repente moriuntur velut in Diſode: *Hyprocr. lib.* 1. *præd. num.* 9.

Inflammato utero, ſæpe morbus lethalis; à nervis uteri

uteri ortum ducunt dolores, per ſpinam horrores, ſingulttus, fit inſania, mens movetur; mira oriuntur phantaſmata, quæ ad amentiam ſenſim viam ſternunt.

In furore uterino, ubi minor inflamatio, eadem ſi mortem excipias.

Cholera morbus acutiſſimus omnium inpræcordiis ſedem habet, evacuatur aſſidue corpus, nervi ſunt tantum affecti, in conſenſum cerebrum trahitur: hic niſi opio, & ſopientibus levamen, & curam quæras, fruſtra ab aliis remediis auxilium nanciſceris.

Si in cœna robuſtiſſimus quiſquam fruſtulum hepatis rancidi, vel lardi, vel vitelli ovi putridi aſſumpſerit, vigilat, angitur, horrenda in ſomnia fiunt, vertigines que, vomit, ſanus fit: hinc *Areteus* ajt; *bilis amara ſine ratione incenſa inſtantis Epilepſiæ ſignum eſt: bilis amara terribilis vertiginis cauſa &c.*

Cicuta aguatica *Geſneri* vix ſtomacho excepta dolores, & tormina mirifica excitat, ipſam que mortem, ſi non vomitur.

Areca fructus indicus, obſervantibus *Garcia, & Jacobo Bontio*, non dum matura, maſticata, & deglutita vertiginem ſubitam inducit, non ſecus, ac ſi ſumpto vino quis ebrietatem contraxerit: *Geoffroy Mater. med.*

Helluones vinum, quod ſubito ingurgitaverunt, ſi retineant apopletici pereunt, quod adeo multis exemplis *Wepferus* confirmavit: ſpiritus namque rector, quem *Gas Sylveſtre* appellavit Helmontius (qui dum in cappaciſſimo dolio vinum fermentatur, maximo motu proſilit, adeo veneficus, ut incomparabile venenum celere, & ſuptile nuncupet *Boerhavius*), cujus multum adhuc manet in vino, & alcohole, dum vapor diu, magna copia naribus hauſtus temulentiam ſummam, quæ levior apoplexia eſt, producit, ſicuti miaſmata venenata peſtis, variolarum, Epidemicorum morborum, dum cum ſaliva deſcendunt ad

os

os ventriculi, illud nerveum diaphragmatis tangunt, adeo violenter, ut morbi inde oriantur omnes cerebri, mentis, ſeu phantaſiæ, puta deliria, convulſiones, apoplexiæ.

Cauſidicus quidam acceperat binas drachmas ſeminis Hyoſciami contuſas, loco Anethi, qnod in Colica ipſi præſcriptum erat: confeſtim inde ſic inſanivit, quod nil ſtolidius, magiſque fatuum viderim: per vomitivum itaque infra ſemi horam convaluit; quid quid enim illius ſeminis per ſeplaſiæ errorem biberat, adhuc erat in ſtomacho; totum que mucilagini involutum mox per vomitum rejecit, & convaluit: erat tamen totus innocens, ac veſanus: *Helmontius in tract. Jus Duum Viratus*.

Meticuloſus ſubito in terrore ſentit in ore ſtomachi pavoris indicium ſi repente magnus aliquis ex improviſo [puta bombardæ ictum propinquum] fragor excitus ſit, qui omnem diſcurſus actionem præcedit, & præcidit: itaque ſi verum ſit Scholarum axioma, quod ex læſione actionum enoteſcat pars læſa, reperietur tam amentiæ quam Syncopes ſedes ſub diaphragmate: *Idem*.

Vidi Aloſti puellam novennem, quæ jam a triennio nil proſus comederat, niſi quod forte per octiduum, aut amplius biberet quatuor circiter cochlearia aquæ puræ: etenim a Gonitru, primum inſigniter terrefacta, edere ceſſaverat. *Idem*.

Fruſtulum opii dum adhuc ventriculo hæret nervis illic diſperſis quandam mutationem inducit, quæ in diris doloribus obtundere valet cerebri vim ſentientem, per octo horas ad minimum, etiam ſi ſequenti mane ſæpe opii nondum diſſoluti pilula vomitu excutiatur.

Canem invitum coegi divorare opium, deinde cum jam ex medicamento fere convelleretur incidi, atque opium adhuc in ventriculo inveni: *Boerhav. prӕl. acad.* §. *DCCCLVI.*

Aliquos ex crapula ab ebrietate concidiſſe eo ſontico morbo

morbo video, os ſtomachi ſupprimente materia: quoſdam ex choleræ vomitu convaluiſſe certum eſt: *ex Benedict. lib. 12. cap. 11. Schench. lib. 1. de Epilepſ.*

Vir robuſtus colica atroci vexatus, levaminis gratia magnam opii quantitatem incaute ſummebat; paulo poſtea conqueſtus eſt onus ingens ventriculum agravare, & duriſſime oprimere; amici, & adſtantes aquas cardiacas vinum, & ſpiritus ardentes exhibent, ſed ſine quovis levamine: opreſſio iſta latius ſerpens circa præcordia languores, & deliquia excitabat, uſque tamen vigil ille, atque mente conſtans ſpiritus magis, magiſque fatiſcere inclamabat, donec poſt tres circiter horas viſum ſibi ademptum quærens ſtatim interibat: *wilis de anim. Brutor. part. pathol. cap. 3.*

In tentigine ardentiſſima juvenum ineſt quid grati in ore ventriculi; in concubitum ſi ruant ſalaciſſimi, & ultra vires tendant opus, tunc in ore ventriculi manet illud ingratiſſimum, amarumque, quod exprimere nequeunt, pænas & luunt, & pænitentia dolent: hinc macies, maraſmus &c. in his caput non turbatur; ſed ille tantum locus afficitur, & vitæ ſalubris, vel ægrotæ poteſtatem obtinet, ille ſenſus tantum.

Puella triennis, & nobilis vomitorium febrifugum, paucula grana cujuſdam pulveris capit; altera etiam filiola idem ſumpſit, nondum bimatum excedens, utraque mox a ſumtione vomuit, utrique enim oculus contortus dexter, totumque latus quaſi obſeſſum Paraliſi: brachium quidem ex toto, crus vero non omnino; major enim tota garrula, oblæſa tamen lingua, minor vero ſopore, & vomitu, ſubinde interpellante, extinguntur ambæ: aperitur utriuſque cadaver, putidumque liquamen ſtomacho detentum occurrit, homicidii cauſa, Piloro exacte clauſo: *Helmont. Pilor. Rect.*

Homo ſapiens inter papaveris ſemina adſumpſit ali-

D quan-

quantum ſeminis hyoſcyami, poſt paucæ horæ minuta delirare cœpit mirifica, & nunquam viſa deliria, prudens Medicus exhibuit drahmam unam vitrioli albi, vomuit æger, & continuo ſenſum, mentemque ſanam recepit, ejectis ſeminibus, nihil adhuc mutatis, res incredibilis eſt, nihilo incertior mathematica demonſtratione: *Boerhaau. præl. acad. in prop. inſt.* §. *DCCCLIX.*

Vertigo ſæpiſſime ex ventriculo oritur. Ipſe ego (*inquit Boerhau.* §. *DCCCLXIII.*) *ab eſu cicutæ tantas vertigines paſſus ſum ut omnia mihi celerrime circum ire viderentur, neque fere ſtare poſſem; ſumto vero medicamento vomiterio malum abiit.*

In ſyncope, Epilepſia, vertigine, apoplexia &c. intelectus, ſenſus, motus, & pulſus functiones ſuſpenduntur, & tamen in ſtomachum liquoribus aromaticis injectis, plerunque reſtituuntur, quia immediate ab ore ſtomachi manant: *Helmontius*. Lipothimici aſſerunt ſe ſentire comminatum in præcordiis deliquium citra que ſomnum ſuſpendi omne conceptum: *Idem*.

Hinc ſuſpicatus eſt *Helmontius* facultatem quandam ſtomacho reſidere quæ regit, ac nos gubernat, vivificat, & mortificat, ſtomachumque undequaque omnique angulo eſſe ſedem animæ autumavit: ita tamen quod os ſtomachi præeſſe, atque dominari capiti, ac principibus facultatibus, Pylorum vero inferioribus imperare credat: dumque vidiſſet ſæpius materialem cauſam morbi hærere in diſſito ſatis loco ab illa corporis parte, in qua effectus illius cauſæ morboſæ obſervabantur, vocabat illam poteſtatem, qua una pars affecta aliam diſtantem turbat, actionem regiminis [*vide tract. ignota actio regiminis*] *Duretus* itidem nos admonet *fol.* 338. *omnia cerebri utcunque afflicti mala conſentiunt cum ſtomacho, ejuſque ſocietatem incunt, idque vel una generis ſimilitudine.*

Notabilem refert hiſtoriam *Hildanus* obſervat. XXXIV.

lib.

lib. 1. cujuſdam Puellæ, quæ ob ſtomachi punturam à deglutita acicula ita horrendis convulſionibus agitata fuit, ac ſtupendis ſymptomatibus, ut ægra pro dæmoniala haberetur;

Scitiſſime hinc etiam *Hippocrates* lib. de morb. ventriculum dicit eſſe magnum fontem maris facultatem habens dum omnibus dat, & ab omnibus accipit. Neque ineleganter cecinit. *Serenus Samonicus*

Qui ſtomachum Regem totius corporis eſſe
Contendunt, niti vera ratione videntur;
Cujus non validus firmat tenor omnia membra,
Et contra ejuſdem infirmantur cuncta dolore.

Atque his fortaſſe in ſua praxi convinctus *Archigenes* [qui licet in familia Pneumaticorum communiter annumeretur, attamen eo quod ipſi quædam diſplicerent *Athenei* placita, Sectam Eclecticam condidit] practicum dogma ſancivit — *actiones quaſdam lædi frequenter, illeſa ea corporis particula, quæ ipſis deputata eſt: ut Galen. refert. de affect. locor. notit. lib. III. Cap.* 1.

Atrabilis itaque dum reconditur in arteriis illis, quæ viſcera continent ſub diaphramate ad renes uſque, lien, hepar, pancreas, inteſtina, omentum, varia ſymptomata inducere poteſt, mirifica, ob qualitates, & naturam diverſam; namque acida, alcalina, ſpiſſa, auſtera, tenuis, aromatum naturam induens fieri, & generari in corpore noſtro poteſt; & cum ibi nervi, vel intercoſtalis, & octavi paris diaphragma attingant, & penetrent, afficitur hoc mirum viſcus, & in conſenſum cerebrum, menſque trahitur; ſemel enim hi nervi læſi dolorem non faciunt, tantum anxietates producunt; afficitur mens, angitur, triſtatur, deſpondere animum videtur, & animi deliquium denique fit.

In hoc morbo totum ſenſorium commune ſic invertitur, ut omnia deleantur idola, vel mutentur, vix enim natus hic morbus, totus homo mutatus eſt, ex magnanimo

vivaci, qui antea fuerat inſtar pueri flet, deſperat, vitam ſibi laqueo demit: dum fixa manet hæc atrabilis in his vaſis, hinc manant ſemina tantorum malorum, ita connectitur cum ideis, ut hæ ita pertinaces ſint, ac cauſa ipſa: oriuntur inſania Epilepſia, fiunt convulſiones, catalepſis, & ſano cerebro vertigines, mania, &c. quod, dum obſervaſſent Methodici alicujus inſaniæ cauſam extra cerebrum poſuere, proprio que capite ſub nomine melancholiæ hypocondriacæ tractarunt: Ipſe quoque *Hipocrates* dicit — phrenitidem aliquando fieri à bile, quando commota ad viſcera, & ſeptum tranſverſum recederit: *cap.* 3. *de affect.* Et ſcholiographus *ad cap.* 17. *lib.* 1. *Holler. de morb. intern. ſcribit — poteſt fieri etiam melancholia, hypocondriaca à partibus inferioribus ventris, quæ calida intemperie laborant, vel effuſa bile atra per meſenterium, & partes ventris*: Docuit etiam *Fraſtus diſput. Heidelberge habita anno* 1577. *ex hypocondriaca melancholia deſipientes, quia cauſa extra ipſum Cerebrum ſubſiſtit, ſæpe adſe ſubito redeunt, ac puriſſima intervalla habent*. At quomodo hæ mentis alienationes à cauſis extra cerebrum producuntur? hoc opus, hic labor eſt.

Videtur irritatione, motuque alicujus nervuli liberè propagata ad ſingularem in cerebri medulla locum, excitari poſſe ideas tali mutationi adligatas, ut fit à cauſis extra nos poſitis, ſuperficiem nervi alicujus organi mutantibus per attactum moti objecti, qua mutatione oritur in intellectu percipiente cogitationis mutatio; Lex enim humanæ naturæ eſt, non explicata, ſed inventa experiundo partem eſſè in cerebro, non totum cerebrum, cui adligentur ideæ, ſeu cogitationes, uti ad res aliquas arbitrarias, quæ ſi in anima conſortio ſpirituum animalium inſenſorio communi inſtructa per extrinſice a ſenſibus advenientes, excitantur, & rectè connectuntur, mens ſana, perfecta que ratiocinatio ſit; quando autem illæ ideæ connatæ a cauſa interna invo-

lun-

Digitized by Google

luntaria excitantur, tunc oritur ratio perversa, ſive delirium, quod nil niſi imaginatio fortior eſt, a directorio rationis a liena, idearumque ortus non reſpondent cauſis externis, ſed ab interna cerebri diſpoſitione mutata pendent, nata præter voluntatis imperium.

Quatenus verò ideæ in nobis fiunt à cauſis extra nos poſitis, videntur pendere à mutata ſuperficie nervi per attactum moti objecti excitata, ſic tamen, ut illa mutatio libero nervo propagetur ad illum in cerebri medulla locum, cui ſingularis idea adligatur: interim ab hac mutatione, qualiſcunque demum fuerit, oritur in intellectu percipiente cogitationis mutatio, quæ nil repreſentat, quod eſt in actione objecti, vel paſſione organi, ſed tamen eandem actionem ejuſdem objecti in idem organum ſequitur ſemper eadem idea: hique motus externi à ſenſoriis excitati, ſpirituum animalium beneficio, illorum radiatione ad cerebrum delati, ibi veſtigia, ſeu charecteres relinquunt, quæ ſi à cauſa vel interna denuò aperiuntur, ideæ earum rerum neceſſario redeunt ad mentem; in inſomniis profundiora, & familiariora veſtigia facilius aperiuntur, hinc ideæ poris cerebri inſcriptæ cum ob confuſionem, & copiam à mente inſenſorio communi ſpiritibus animalibus deſtituto tempore ſomni non dijudicari, & diſtingui poſſint, confuſas tales inſtituunt comedias, quæ dicuntur inſomnia, ſeu deliria dormientium, ſicuti deliria ſunt inſomnia vigilantium.

His itaque rectè penſitatis, poterit ne quiſquam rationem reddere illorum vaticiniorum, quibuſcum in morbis, vel inſomniando multos, multa divinare ſcriptum legimus? Hujus generis hiſtoriam memoriæ prodidit *Plinius*, *cujuſdam militantis in Prætorio matrem vidiſſe per quietem ut radicem ſylveſtris Roſæ blanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto mitteret filio bibendam: caſu que accidit ut milite à morſu Canis incipiente aquas expaveſcere, ſuperve-*

venerit epiſtola orantis , ut pareret Religioni , ſervatuſque eſt ex inſperato , & poſtèa quiſquis auxilium ſimile tentavit . lib. XXV. hiſtor. nat. cap. 2. illoſque teſtatur *Areteus* referente *Heurnio* tom. 2. fol. 133. *ſic quidam per morbos futura prævident , & prædicunt* .

Aryſtoteles cap. ultimo lib. de divinat. ex in ſomniis melancholicos futura etiam præſentire dicit ; alii etenim furorem eſſe cum quadam vaticinatione affirmarunt : & *Plato in Phædro* duplicem furorem agnovit ; unum fieri mentis intentione , alterum divinationem vocari : ut reſfert *Aurelianus cap. V. de inſania* : ſic , & Antiquus *Alexander* , *& Raſis* ferunt , quoſdam melancholicos futura prædicere , & evenire , quæ prædicunt .

Cumque nullibi [rediamus ad ſcopum] quam in præcordiis , ut docet anatome , tantæ nervorum propagines ſint à paris octavi trunco , vel intercoſtalis , ſeu magni ſimpatici , ut *Winslovius* dicit ; qui diaphagma atingunt , & penetrant, quid mirum ſi illuc cauſa quælibet extera, ut humor atrabilarius , tantos motus anomalos , ac inordinatas ideas producat , quæque quantum cauſa ipſa pertinaces ſint ?

Atrabilis inter omnes corporis humores viſcoſiſſima eſt , & ſedes diuturniſſimas facit : *ſcribit Hypp. de nat. homin. propè finem* : hinc melancolici vulgo Medicomaſtiges , & flagella Medicorum dicuntur : eſt enim hercle is humor indomitus , & efferus : ſi temperantia tantum adhibemus [*inquit Ballon. lib. 3. conſil. LXXVIII.*] malum non tollimus , ſed lenimus tantum , ſi acria , & quæ humorem tollunt , irritamus : idem contigit , quod & in herpetibus , & Serpigine : glutinoſa mollia remedia malum fovent , immò deterius faciunt, acria cauſam evacuando, non ſtatim ſanant , ſed irritant : *Boerhaavius* ſcribit in praxi-medica -- *Si purgare velis , per oppoſita tum effervеſcit , & vaſa deſtruit* ; *ſi verò hanc materiam per alvum purgare veli-*

velimus , *tum ſit ruptura vaſorum* , -- hinc exurgit difficile prognoſticum , præſertim in ultimo morbi ſtadio , cum nempe atrabiliarius ſuccus jam in viſceribus imi ventris , ſedem fixerat , tunc enim vix curationem admittit ; humor enim piceus eſt , & vaſa arterioſa hipocondriaca dicta non ſunt capaciora,ac capillus capitis eſt; §.Ex his itaque omnibus expoſitis intelligi poſſunt infinita ſymptomata in morbis atrabiliariis occurrentia , quorum ignota ratio inanes fabulas artis ludibrio non ſemel producit .

Hinc denique ad curationem : Duplicem atrabilis ſtatum ſupponere licet , primus eſt , dum atrabilis fabricatur, privatur ſanguis ſpiritu , & lympha , oleumque ac ſal , & terra tenaciter unita , & vagabunda operari incipiunt in machina ægrota ; & tunc juxtà veterum ſententiam , datur vera melancholia , fiuntque meſtitiæ , timiditates , ſolitudinis amor , affectus animi quicunque pertinaces , magni dum adhuc æquabiliter cum ſanguine movetur , ſerpigo , lepra ; &c. ſi ad partes exteras defertur ; vel delirii majoris cauſa eſt cum , vel ſine furore , ſi humor ſubtilliſſimus capitis inquillinus labem contraxerit , qui ſi tunc ſolidas partes læſerit epilepſiam facit ; ſimentem , & craſin in qua legitima ratiocinatio conſiſtit , delirium melancholicum inducit ; ideo *Hypp. 6. epidem.* ſcripſit -- *melancolici fiunt epileptici* , & *è contra* : nam ſi humor in corpus repit , epilepſia fit ; ſi in mentem melancholica paſſio : in illis leditur cerebrnm , ut pars organica , iſtis verò ut ſimilaris [inquit *Ball.*] in illis laborat cerebrum in animalitate , hic in ratiocinabilitate .

Cum verò ſuccus melancholicus , ſeu materia atrabiliaria alicubi hæret , depóniturque , quod fit ordinario ex natura humoris , ac loci conditione in arteriis cæliacis , & meſentericis , tunc alter ſtatus eſt , alter morbus hypocondriacus vulgo dictus , qui eſt congeſtio ſanguinis craſſi picei,

picei, terreſtris, ſalini, oleoſi in vaſis abdominalibus viſcerum chylopoeticorum: hinc intelligitur clarè, quod morbus hypochondriacus non, ut vulgariter dicitur, ſit ſi quis ſtolidus fiat, ſed tantum ſi ſanguis atrabiliarius incommodus jaceat in hypochondriis, ſive in viſceribus cum vena portæ communicantibus: unde in eis ſtagnationes, diſtenſiones, moleſtiæ, dolores, ſpaſmi, flatus, obſtructiones alvi, animi moroſitas, & ipſa ſæpe melancholia cum variis aliis miris, atque inexplicabilibus ſubinde ſimptomatibus, oriuntur, ubi ſanguis abundans in vaſis venæ portarum, & cumprimis hæmorrhoidalibus congeſtus, prædicta ſymptomata inducit, maxime ſi per vaſahæ morrhoidalia exitum invenire non poteſt: Veteres ita dixerunt, & Arabum Sectatores mirachialem morbum nuncuparunt eo quod ab domen Arabibus *mirach*. Vocatur, inquo loco plurimi flatus percipiuntur, qui hic, inde commoti rugitus illos excitant, qui frequentiſſimè nedum ab ægrotantibus, ſed ab aſſidentibus audiuntur: ſed quia hi ægri plerunque delirant, multi ita vocant, cum immaginatio ſemper ſit læſa: & hoc eſt quod innuit antiquiſſimus ille Dogmaticus *Diocles Caryſtius* qui poſt Hyppocratem ſecundus ætate, famaque extitit, dum ſic loquitur -- *morbus oritur a ventriculo, qui flatuoſus, & melancolicus dicitur, quem ſumto cibo maximè coctu deſſicili, & cauſtico ſputum multum, idemque humidum comitatur, item ructus flatus æſtus in hypocondriis -- ceterum flatuoſos iſtos neceſſe eſt habere plus caloris in his venis, quæ alimentum à ventriculo excipiunt, & ſanguinem craſſiorem factum eſſe*: ſic reffert *Gallenus de loc. affect. lib. 3. cap. VI.* eandemque ſententiam probat dum conceptis verbis, ita eodem loco ſcribit - *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, ac iis auctis melancholica ſequitur affectio* -- ac ſi dicat: elucent in ventriculo, & partibus vicinis flatuoſi melancholici morbi prima rudimenta; quod illic mali ſeminarium, non a ventri-

triculo ipſo , ſed a venis , & arteriis pyloro vicinis obſtructis à melancholico humore : ideoque affectus melancholia vocari ſolet, indicante nomine humorem, qui morbum committit : *ut ipſe met Galen. ſcripſit.*

Perperam igitur Medicos mantuanos redarguit *Manardus epiſt.* 1. *lib.* 17. eo quod ſcripſiſſent *D. Aurelium Reordatum* hyppocondriaca affectione , ſeu mirachiali laboraſſe cum mente ſana conſtaret ; rectius enim in illos animadvertiſſet , inquiens , illum non laboraſſe hyppochondriaca melancholia, cum affectionem hypochondriacam ſimpliciten dictam non nullos vexare quotidie obſervemus, quibus nulla , vel ſaltem levia admodum melancholica ſimptomata eveniunt.

Illic tandem diutius hærens atrabiliarius humor ſtagnatione putreſcit , præſertim , ſi victu minus congruo utantur, vel opipare epulentur , acrior fit , ſævam mephitim exhalat, humores inquinat aſſiduo putrefacti vapore venis recepto , tenerrima pulmonis vaſcula cerebri irritat , exedit ; varia ſymptonata producit , polipos cordis , pulmonis &c. vaſorum dilatationes , rupturas , aſtma convulſivum , anxietates , capitis dolores , vertiginem , convulſionem , amauroſim , maniam apoplexiam &c. ut hic Romæ quotidie videmus in ſubitaneis mortibus a vaſorum rupturis , aneuriſmatibus internis adeo frequentiſſimis ; quæ dira mala ab atrabile certe originem ducunt , quam viciſſitudines aeris , vitæque genus Romanorum fortè gignunt , & alunt ; & hoc fortaſſe erit illud peſtiferum , ac planè veneficum , quod Lanciſius ſuſpicatus eſt , dum ſubitanearum mortium cauſas perquirit — *peſtiferum quid, ac planè veneficum in ſanguine vitium hauſtum ex aere, ex ingeſtis per os, aut aliunde recondi poſſe experimur, quod dato tempore vires ſuas in ſpiritus , cordiſque , ac cerebri fibras exerat , ignoto ſane tacitoque molimine , ac veluti ſyderatione : cap. VII. de cauſ. ſub. mort. ex part. ſang.*

Digitized by Google

Bayle Medicus Gallus omnis apoplexiæ cauſam dicit eſſe vaſorum eroſiones, & rupturas inter cerebri ventriculos ab acrimonia atrabilaria, omnemque apoplexiam ab hac acrimonia oriri voluit, dum tenerrima plexus choroeidei vaſcula rodit, & rumpit; ſed hoc ſic ſtrictim verum non eſt, ſumpſit enim vnam cauſam pro omnibus; ſæpe, vti dicimus, hujus cauſæ proles apoplexia eſt, ſed non ſemper; hoc vidit Hypocrates in ſua praxi; hinc ſcripſit in aph. LVI. lib.6. — *in morbis melancholicis in hæc pericula inciditur, ſtuporem corporis, ideſt apoplexiam, vel convultionem vel furorem, vel cæcitatem*. Et in lib. de Glandul. num. 9. — *Si quidem cerebrum rodatur turbationem multam ſuſtinet, & mens deſipit, & cerebrum convellit, ac diſtrabit totum hominem, qui in ſe ipſo vocem non edit ac ſuffucatur, & hæc affectio ſideratio, ac Græce apoplexia appellatur, aliquando vero acris quidem non eſt fluxio, ſed copioſa in cerebrum irruens ipſum affligit & mens perturbatur*. Quod & quidem fieri *Gallenus* explicat non ſemper, ſed cum melancholicus humor ſupra modum exuſtus, aut putrefactus malignam induerit acritudinem: *in comm. præd. aphor*; & tunc proprie dicitur atrabilis, differtque gradu ab humore melancholico, ut annotarunt graviſſimi Auctores; hic mitius eſt, & ſimplicem inducit melancholiam, dum adhuc æquabiliter cum ſanguine movetur, at, ſi mavis, hanc vagam in ſanguine materiem ex ſanguine uſto, aut ex flava bile peruſta humorem atrabilarium appellare poteris; ſuccum verò melancholicum illam partem ſanguinis limoſam, & craſſam, quæ limus, & fæx ſanguinis dicitur, & in ſanguineis generatur, & cumulatur, dum carent ſalutaribus hæmorrhagiis, corpuſque ægrè tranſpirabile redditur; quæque dum circa vaſa hipohcondriaca hærere incipit, eaque obſidet, illius hipocondriæ cauſa eſt per accidens à *Ballonio* dictæ, à fece, & limo ſanguinis, in quam affatim præ rubro colore homines decidunt; de qua loquitur *Ga-*

Digitized by Google

Galenus lib. 3. *Cap.* 7. *locor. affector.* & horum maxima pars lienoſa eſt: ſic etenim perhibent *Hypocrates*, *&* *Gallenus* in aphoriſmis XXI. XXII. XXIII. lib. 4. quos optime expoſuit *Alpinus* de præſag. vit. & mort. ægrotorum lib. VII. Cap. XI.

Illuc tandem atrabilis generatur, dum, qui in anguſtiis viarum hæret humor, tempore recoquitur, & aduritur, fit malignus, & maleficus & omnium humorum morbos exitiales parit, omnia inquinat, & corrumpit omnia vaſa, quæ modo occupat, quod ſapiens indicavit *Hypocrates*. Part. 8. lib. prorrh. dum ſcripit: *quibus lumborum tenues*, *&* *diuturni dolores*, *&* *ad hypochondrium reducti*, *revocatique*, *&* *ciborum averſio cum febre dolor is valens intentuſque ad caput perveniens*, *cito cum quadum convulſione interimit*. ideſt; ſæpe circum hypochondria latet humor, qui diuturnitate malitia acquiſita, dum ſævit furit, ac virus exerit, dum caput appetit horrenda ſymptomata invehit, ut explicat *Ballonius lib.* 2. conſilior. Medic.

Hinc videmus maximam literatorum partem, qui vel docendi gratia, vel quid novum inveniendi perpetuò lucubrantes domi, vel in lyceo ſedentariam vitam, aut ſtatariam diuturnis mentis applicationibus adjungunt, diatheſim melancholicam hypochondriacam ſic acquirere, & mori apopleticos.

Lamentabiles ſimiles caſus nobis exhibent non admodum vetuſta tempora in illis totius Italiæ & Reipublicæ literariæ ſplendoribus *Francifco Redi*; *Laurentio Bellino*; *Marcello Malpighio* multiſque aliis, qui omnes apopletica morte perierunt, eroſis nempe, & ruptis vaſis ſanguineis in cerebri cavitatibus ab atrabilaria acrimonia, cujus non leve indicium præbuerunt, quaſi in omnibus, prægreſſæ vertigines, ut videre eſt in horum vitis, quas Romana Arcadia in publicam lucem emiſit. Hinc. *Lanciſius*, qui celebris *Malpighii* cadaver ſecare vidit, uncias duas cum

dimidia ſanguinis extravaſati, in cerebri cavitatem invenit.

Hinc etiam videmus ſæpe homines maniacos, qui in initio ſurebant, poſtea mori apopleticos.

Itaque in gradu primo, qui ex cauſis prægreſſis cognoſcitur, mutatione coloris in nigrum magiſque fuſcum, diluentia indicantur demulcentia laxantia quæ ſiccitati opponuntur leniterque movent; hoc tantum Hypocrates jubet, hinc fructus horei olera matura, & mollia, juſculla tenuja ſunt optima. *Horatius*, qui hoc morbo laboravit, ut ex ejus ſcriptis notum eſt, inquit.

Impune me paſcunt olivæ,
Me cichoria, leveſque malvæ.

Quæ ergo juſcula ex gramine ſcorſonera, &c. nobili huic ægroto exhibuimus, cum primum accerſivit malum, hydrogala, ſeu lac cum leviſſima infuſione thè purgationes nimirum lenes, medicè indicata erant; nec minus indicabatur victus ex oleribus, fructibus maturis, aliquando ſacharo conditis humor enim acris erat alcalinæ indolis; ſic & balnea lenimentum obtundens ex balſamo Peruriano, ut ferax herpetis acrimonia demulceretur, etiam ex Hypocratis lege adhibere curavimus, qui ſectione ſecunda. *de morb. pop.* ad puſtulas in tibiis manna thuris utitur, quod eſt nativum balſamum ſolidum ad vlcera cacoethe, impetigines *a Dioſcoride* commendatum, quæque omnia ſi conſtanter, nec indeſinenter per longum tempus tenerentur, multum profeciſſet; morbus enim curabilis eſt in hoc ſtatu, & hæc eſt optima methodus: unum habet incommodi, quod paulatim operetur, unde ægri Medicorum oſores fiunt, dicendo nil proficere eos; tunc ad alios confugiunt, ſingula tentant, & hac ratione tot novæ curationes inſtituuntur peſſimo cum ſucceſſu.

Sanguinis inſimul miſſionem dum urgeret plethora indicatam credere fas erat, illamque celebrare, & iterare auſus

auſus fui, conſuetudinem ægroti ſanguinem frequentius mittendi animadvertens, præſertim cum ab ipſo ægro importuno convicio ſuaderer, ut ſanguis ei liberaliter detraheretur: & *Galenus* ſic jubet -- *ubi univerſum corpus ſanguinem melancholicum continet, curatio a phlebotomia incipiet*; *cap.* 8. *lib.* 1. *de loc. affect.* quod & probat ille imcomparabilis Praticus *Ballonius*, & rationem adhibet -- *phlebotomia enim* inquit ille *minuendo calorem tandem temperabit, & partem maligni ſanguinis amoliendo locum generationi melioris præparabit, fidem facit experientia quotidiana facit & hiſtoria extenuatæ illius mulieris apud Calenum, quæ, evacuato impendio magis ſanguine pici ſimillimo, priorem habitum, nitoremque recuperavit. lib.* 3. *conſil. med. fol. mihi* 254. Et nos addere poſſumus jam memoratam hiſtoriam illius amantis, qui exhauſto fere omni ſanguine per hæmorrhaidalia vaſa à ſua melancholia ſanus evaſit; qui enim deperdite amat eſt melancholicus, hoc eſt atrabilem in ſanguine gerit.

Idemmet *Galenus* utraque evacuatione *Lucium Martium* ab humore melancolico hic Romæ liberavit: hæc eſt ejus hiſtoria. *Eram Romæ primum cum cæteri omnes mihi inſidiabantur: erat etiam vir quidam præclarus, ac fortunatus. L. Martius, qui quotannis incidere in melancholiam conſueverat; erat porrò admirabile videre clementiam ſimul, & inſcitiam, & temeritatem illorum Medicorum, quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant; at Lucius cum nihil proficeret, ad me venit: ego vero acceſſi, & ex ſolo colore feci de noxio humore conjecturam, ipſumque eſſe melancolicum cognovi: itaque eum ipſum evacuavi, & ſtatim Lucius eſt melancolia liberatus; hoc præterea illi concilii dedi, ut ſingulis annis verno tempore, ac ſi opus etiam fuiſſet autumno, idem faceret; ea autem evacuatio fit, aut venæ ſectioue aut medicamento, aut hæmorhoibibus reſeratis: lib. dehum. comment.* 3. *ad tex.* 26. In

In ſtatu denique ſecundo cum atrabilis jam ſedem fixit, majori prudentia opus eſt; nam in vaſis capilaribus extenſis, jam labefactis materia compacta parte liquidiſſima putreſcens, accerrima hæret; & ſi moveatur, viſcera abdominalia corrupta rumpuntur; hinc medicamentis validis non tentanda, plus enim nocent, quam credi poſſit; *Sydenhamus* optimè hoc annotavit, tunc itaque leniter ſolvere, illam æque purgare indicatio erit.

At primum indagare oportet atrabilis ſpecificam naturam, acris nè, acida, vel rancida ſit, ut remedia adptari poſſint: acida, vomitu rejecta in terra fermentat, ut dicit *Hypocrates* cuprum *&* rodit haud lentius, quam ſi ab aqua forti, vel oleo vitrioli eroderetur; unde fauces erodit, & dentes ſtupefacit; hæc in Græcia eſt frequens, ubi vinum nigrum acidum bibitur; acris, ſive cadaveroſa fætens; ubicumque tranſit omnia in gangrænam corrumpit: rancida, ſive oleoſa putrefacta nil pejus: nam oleum, vel lardum putrefactum exſuperat omnia; alcali putreſcens elui poteſt, pingue putreſcens vix; in acida acrimonia optima ſunt aſa fætida, opopanax, olibanum, & ſimilia gummata, quæ leniter ſolvunt, & ſtimulant; in acrimonia alcalina tum rob ſambuci, & ſimilia; ex ſignis, hic in nobili ægroto, acris eſt rodens, alcaleſcens, multum rancidi; ergo ſaponacea omnia vegetabilia, ubi acidum intimè ligatum eſt, cum mucilaginoſis ſalinis, fructus horei maturi, baccæ, cæraſæ, prunæ, fragæ &c. ſucci expreſſi ex endivia, cichoreo, lactuca, ſoncho, ſcorzonera, tragopogano, & ſimilibus herbis papoſis, & lacteſcentibus ſingulariter proſunt, hæc enim vim ſaponis habent, reſolventiſſimæ ſunt, ferè omnia diſſolvunt, equos videmus in ſtabulis hiberno tempore ſcabioſos factos, ubi in lata demittuntur prata, oborta diarhæc ſanari perfectiſſimè, quod & bovibus, & ovibus contingit, dum prædicto tempore à variis concretionibus lapido-

pidoſis in hepate, & veſica fellea perfectè liberantur.

Hinc *Martialis* non minus lepide, quam ſcite Cecinit.

Utere lactucis, & mollibus vtere malvis,
Nam faciem duri, Phœbe, cacantis habes.

Peſſimum itaque atrabilis viſcidum nunquam tutius, nunquam felicius ſolvitur, quam pertinaci harum herbarum uſu; ſuccus enim earum omnia ferè remedia cognita vi ſolvente ſuperat, quod & Antiquis videtur notum fuiſſe; dum pulegii decoctum, intubi ſuccus potatus, menthæ ſuccus, cum ſucco mali punici dulcis, lactucæ, malvæ, &c. ab *Herodoto* viro de ſecta phneumatica clariſſimo in morbis melancholicis commendatur, ut *Aetius* refert: horumque naturæ prudens ſuadet ratio illos eſſe diros morbos, quos *Sinarum* Medici antiqui, & recentiores intra viginti dierum ſpatium perfecte ſanant; uſu ſucci quorundam Pyrorum, quem ter indie ægrotis exhibent, ut Medicinæ *Sinicæ* ſcriptores nobis referunt.

Neque hæc methodus cum pure diluens, refrigerans, & antipyretica ſit, recedere videtur à mente *Galeni*, & *Dioclis* (qui eodem teſtante *Galeno*, tam præclare de melancholia hypochondriaca judicavit, ejuſque ingenium, & naturam oſtendit) aliorumque, qui omnes hujus mali fontem, & originem phlogoſim eſſe in hypochondriis exiſtimarunt, ſive inflamationem quandam, quæ humores retorret, & urit; unde æſtus hypochondriorum, ac inæqualitas caloris, & frigoris contingit, & tunc dominatu iſtius caloris quodammodo febrilis vaſa connivent, & concidunt; hinc obſtructio, hinc mayor coacervatio; hinc alimenti impedita diſtributio.

Serum lactis tempore Verno dum herbis animalia paſcuntnr, cum ſacharo, aut melle, quod eſt ſapo inimitabilis, æque prodeſt; atrabilis enim cum viſcoſiſſimus humor ſit, ex craſſiori oleo, tereſtrique parte ſanguinis, & bi-

Digitized by Google

& bilis, omnium liquidorum conſortium reſpuit, niſi ſpiculo ſaponaceo ſint armati: *Serum lactis ſale, & mello condientes quibus hipochondria murmurant exhibuimus, & juvantur citata ipſis alvo*: inquit *Galenus lib. V. aph. Coment. LIV.*

Ego (inquit *Boerhaavius*) *ſolo illo hipocratico melle morbos abdominis pertinaciſſimos vici, ſed adeo conſtanter dato, ut laxitas, & ſolutio ſuccederet, & per omnia emunctoria humores exirent.*

Hinc, hic maximus vir nil niſi panem, mel, & aquam manialis dare conſuevit, conſiliumque probavit eventus; quodque ad tanti Magiſtri exemplum ſemel, & iterum feciſſe mecum dudum Clariſſimus in arte Medica vir *Antonius Ribeyro Sanches* (quem honoris cauſa hic nomino) comunicavit, multumque profeciſſe.

Si igitur aliquando heic profecto locum habere videtur illud *Pythagoricorum* diæteticæ preceptum, quod refert Auctor libri de medicam. facile parabil. inter *Galeni* opera l. III. tit. IV.: *Panis, & mel in prandio adhibenda; ille ex milio; olera item cruda, & cocta.*

Neque obſtat panicus terror illorum, qui dulcia abhorrent, quaſi toxicum foret; quique bileſcere credunt; quod quomodo in hominum mentem veniret ſe neſcire fatetur *Boerhaavius*: at ſacharum cum ſit ſal ſaponaceus eſſentialis bilem, ac humores ſoluit, & acuit, ideoque aliquando bilioſis hominibus nocere poteſt; aperit, attenuat tenacitatem glutinoſam humorum; hac ergo decauſa bilem augere, aut in illam converti vulgo creditur; cum potius medicamentum becchicum, ſtomachicum, balſamicum ſit: vide *Boerh. in chem. & Sclar. de ſach. defenſ.*

Succo uvarum recenti (inquit *Boerh.*) poſſunt omnes corporis humores in aquam converti; datus enim homini non adſueto nimis largiter facile efficiet, ut abſque ſenſu feces

fæces imprudenti erumpant , adeo laxat : in *Galia* jocus eſt , quo extraneos ludunt ;

Quid itaque dulcius , & efficax , ſi quotidie uvæ recentes rore madidæ per longum tempus adhiberentur ? Sed cum omnia non omnibus æque nota ſint , politicè contraindicantur , quæ alias ſalutare anxilium præbent ; neque illis , qui multorum attentionem merentur , ſuaderi poſſunt .

Sæpe infurore , ſeu atrabilis ſimptomate ſopire nervos decet , & urget , in quibus tentio ſumma , dolor , æſtus , convulſiones , quod fieri poteſt per largas venæ ſectiones , vel per opium repetitis vicibus datum , vel per camphoram ad ſemidracham omni nocte , ut experimento conſtat . *D. Kenneir* Rege Societati communicato , cujuſque ſingulares extant obſervationes de curatis maniacis apud Philoſophicas tranſactiones : tunc enim ſic vincitur ſenſorium commune , eo modo ac lora , fuſtes , canalis aquæ cadens ſuper caput maniaci , agunt ; ſic & in nobiliſſimo ægroto feliciter probavit eventus ; dum emulſione ſeminum frigidorum bene camphorata per triginta fere dies exhibita , cum balneis aquæ communis ad bonam quietem reductus fuit .

Quandoque etiam per ſolam vim mentis omne genus nervorum , humores omnes , & fere morbi omnes ab his pendentes mutantur , & producuntur : tunc etenim mens mutari debet per verbera , ut *Titus Aſclepiades diſcipulus* indicavit *lib. 2. de anima* ; in aquam ad mortem fere immerſiones , per aquæ canales in caput impingentis , per fortiſſima purgantia elebori , ut faciebant antiqui , per antiomoniata mercurialia fortiſſimaque ; quibuſcum aliquando curatur mens , ſed relito corpore ægro ; ac ideo quamvis his mentem curemus ſemper nobis incumbit corpus curare .

Ergo continuari debent ſaponacea vegetabilia per

 mul-

multos, & multos menſes, uſquequo ſummopere purgari incipiant, & atrabilis ex nido exeat; tunc miſere anguntur, vomitus horrendi fiunt, ac diarheæ, quaſi foret ille morbus niger *Hypocrates lib. 2. de morb.*, qui ab hac ipſa atrabiliaria materia gignitur, dum in vaſis minimis viſcerum imi ventris acredinem corroſivam adquirit, turget, vaſa rumpit, corrumpit, & effuſſiones pernicioſæ ſequuntur, ut ſemel in mea praxi vidi.

Tunc diluentibus ſimplicibus evacuatio ſecundanda ad normam virium, & ſi opus fuerit, roborandi ſunt tantilò vini, opii, uſquequo ſummopere purgentur, vaſaque omnia liberentur ab inquilino humore, tunc & vires deficiunt, plorant, infantes fiunt: roborandà denique ſunt vaſa debilia innanita ferro, zinzibere condito, cortice Peruviano, zedoaria, cinnamomo &c. dum ac fundi, purgarique humor incipit, frictones lenes per totum abdomen, & circa lumbos matutino tempore ſunt adhibendæ: frictiones enim urgent humores, & eorum tranſitum juvant; hinc hypochondriacis ſummopere pro ſunt, ſic Æthiopiſſa illa Amſtelodami ſanabat malum hypochondriacum unguento ſpicifico, quod applicabat; ſed frictiones curationem efficiebant; ſemper enim ſimul fricabat ad latus dextrum, ut notavit *Boerhaavius*.

Hæc medicatio longum tempus requirit, piceus enim humor, tenax, rodens dificilime ſolvitur, aliquando niſi intra 18. menſes: hocque ſolo aparatu morbi hypoahondriaci multoties ſanantur, qui flagellum, ac medicorum oprobrium vulgo audiunt; ſed melancholici cum ſint inconſtantes, & facile, ac cito animum mutent, diuturnæ curationi accingi nequeunt, ſine qua certe rſtituie non poſſunt; adde, quod amici in tam pertinaci morbo mox adhunc, mox ad illum Medicum confugiunt, cum vix unus ſit, qui bene tractet hos morbos, & ſi quis forſan bene tractet, tum alio advocato iterum res corrumpitur;

pitur ; unde nil mirum , ſi tanti miſere torquantur , & moriantur .

Aliquando motu muſculari valido , calore ſolis , ignisve ; victu acri , medicamentis acribus &c. atrabilis acrior , mobilis , & jam agens redditur ; tunc dicitur bilis atra turgens , & eſt gradus quartus invencibilis fere , de quo dicit Hypocrates ; *Si urgeat atrabilis , eſt morbus incurabilis , nam non prius , quam viſceribus jam corruptis , ſe manifeſtat* ; fiunt varia , & terribilia phænomena , prout diverſa eſt natura humoris , ejuſque abitus ; nam vel per vaſa venoſa in ſanguinem ruit , vel per vaſa corrupta in abdomen , vel in vaſa bilioſa hepatis ; hinc infiniti morbi , immanes febres , polypi cordis , pulmonis , aortæ &c. , paraliſis , apoplexia , epilepſia , mania peſſimi generis , timpanitis , quia vapor ex putrefactis partibus ſe mire expandit , & ſic inflat totum abdomen ; diarhæa , & diſenteriæ atrabiliariæ peſſimæ &c. , hæc ſymptomata non deſinunt , priuſquam mors ſit propinqua , nam nil dolet , & ſic moriuntur miſeri , quia gangrenoſæ facta ſunt partes ; ut dicit *Hyppocrates* , & notavit *Lindanus devcmit. ſanguin.* dum inquit . *Quibus atrabilis exit ii poſtridie moriuntur: quod aliquoties vidi : nam atrabilis omnes partes exeunde quaſi cauterizat* : Diluentia tunc indicantur cum oppoſito dominanti acrimoniæ , melle , & pauco ſale , quod eſt optimum contra putredinem , & paululum opii , ſi nimis motus adſit , at verò vix hæc juvant .

De victus ratione in his morbis optime admonet *Boerhaavius -- ſi bilis ſit atra acida , tum non concederem , ut vinum , lac , panem neque ullum aceſcens guſtaret , ſed modo jus carnium cum vitello ovorum , & piſcibus fluviatilibus aſſatis , & coctis &c. ſic ſi alcali prædominaretur , hæc ultima prohiberem , & prius dicta ſuaderem ; ſi rancidum oleoſum peccaret , tum nil darem , niſi ſuccos horæos expreſ-*

 ſos ,

Digitized by Google

ſos, ex endivia, chicoreo, & ſimilibus herbis, pappoſis & lateſcentibus: ſic vivere ægroti debent, aliter ſemper malum ſervant, & per totam vitam ſatui manent; hæ ſunt omnes acrimoniæ, quas coguoſco, & contra has ſemper oppoſita ſunt danda, ſic ægro multum commodi hic adfert: quod cibus, qui in acrimonia alcalina aſſumitur, laxat, nam tum dò mel cum ſaccharo, & ſi rancidum, tum ſumo mel, cum ſucco boræo, quæ omnia materiam piceam ſimul ſolvunt.

Hoffmanus vir in praxi ſolertiſſimus aquas minerales ſpiritu elaſtico puriſſimo, ac ſale alcalino medio minerali prægnantes ad viſcerum obſtrutiones his morbis referandas ſummopere laudat; lactiſque connubio ad maniaca, ac melancholica deliria: aſt ego tantopere illas ſuaderem hypochondriacis paucæ, & ſpiſſæ bilis, qui à fæce, & limo ſanguinis dicuntur *ex Galeni*, & omnium medicorum ſententia; quorumque maxima pars lienoſa eſt, & acedinem alimenti vegetabilis generant in primis viis.

Atrabiliariis verò, ſeu melancholicis per aſſationem humoris bilioſi, aut ſanguinis ipſius, ut phraſi *Hyppocratis*, & *Galeni* utar aquæ minerales, vel ſimplices, vel cum lactis miſcella, ut *Hoffmanns* autor eſt, pulcherrimè proſunt; cum adhuc atrabiliarius ſuccus divagatur in ſanguine, diluunt enim, demulcent, leniter movent, ſiccitati obſtant, quod tantum *Hippocrates jubet*.

Hinc acidulas villenſes ſimplices, poſtea cum lacte, ægroto ſuaſimus cum primum vagabundus humor acriter operari incepit; *Boerhavius* virum melancholicum ad fontes ſpadanas miſit, & rediit ſanus (*prax; med. cap. de melanch.*)

At verò ſi atrabilis huc, vel illuc jam ſedem fixit, hypocondriis preſertim ubi lege circulationis naturaliter tendit, utpotè pars craſſa, fæculenta ſanguinis, quæ debet à corpore cum ſanguinea maſſa deorſum ferri,& hærere circa

Digitized by Google

ca vaſa cœliaca, & meſenterica; tunc non bene conveniunt; arterias enim conſtringunt, nec piceam materiam ſolvere poſſunt: ſucci horei expreſſi, ſerum lactis verno tempore, ſaccharum, & mel tunc laxant, ſimul que ſolvunt materiam piceam: ſi attamen hæc hærens materia his, aut ſimilibus, aut ſponte eliquari, ac moveri incipit, vaſa que laxari, de quo loquitur *Caldera de Heredia de facile parabilib. fol.* 311. ſic *aliquando vomitus ſanguinis nigri tetri obſcuri, & veluti fex ſanguinis criticè, & aliquando ſymptomatice contingit, qui etiam ſolet per dejectionem evacuari: periculoſum ſanè accidens, quod nos haud infrequenter vidimus accediſſe ob illuviem melancholici ſanguinis meſaraicis venis adſervati, ut in hypocondriacis per hæmorroidales venas (uti ſolet) exitu denegato* — aquæ minerales ſimplices, vel cum tertia parte lactis, tunc in uſum revocari poſſunt; diluunt abſtergunt ac determinant ad alvum, natura præmonſtrante viam; Nec recedimus à mente Hypocratis, qui in atrabile turgida ſeu morbo nigro, quando vaſa corrumpit, lac aſininum ſuadet *in lib. 2. de morb.*

Alterum adhuc ſupereſt remedii genus valde proficuum ſummeque à Medicis græcis, in morbis Herculeis commendatum, cæli nempe mutatio, longeque perigrinationes, quas adeo proficuas in ſe ipſo expertus eſt *Cicero*, ut poſtquam ſummæ gracilitatis cauſa, ac corporis infirmitatis, cum procero, & tenue collo ſe veniſſe Athenas ſcribit, per ſexque menſes ibi manſiſſe, totamque Aſiam poſtmodum peragraſſe, denique Rhodum veniſſe, ſanitati priſtinæ fuiſſe reſtitutum innuit his verbis — *ita recepi me biennio poſt non modo exercitatior, ſed propè mutatus: nam & contentio nimia vocis reciderat, & quaſi referverat oratio, lateribuſque vires, & corporis mediocris habitus acceſſerat: lib. de clar. orat. cap.* 16.

Juſtus Lipſius Epiſtola prætermiſſa *Offenbaci* cum notis

tis *in ſueton. cap.* 12. teſtatur magnum ſolere ad confirmationem valetudinis momentum afferre peregrinatio, cœlique & loci mutatio.

Peſſimum cœlum eſt, quod ægrum fecit, adeo ut in id quoque genus, quod natura pejus eſt, in hoc ſtatu ſalubris mutatio ſit: pulchre ſcribit *celſus lib.*1.*cap.*1. & *Hypocrates* inquit *terram mutare commodum eſt in longis morbis : lib.* 6. *de morb. popularib. ſect.* 5. At in inſania propriè regiones mutare debere ægros, & ſi mens reddit annua peregrinatione eſſe jactandos, jam dudum prodidit *Celſus lib.* 3. *c.* 18 : hypocondriacis etenim cæli, locique mutatio in peregrinatione convenientiſſima erit, motu namque corporis ſanguinis motus in hoc morbo impeditus ſuſcitatur ; excretiones, ac tranſpiratio adjuvantur, & crudus viſcidusque humor in membris, & viſceribus reſidens diſcutitur : aere puro, benignò, ſereno ſpirituaſcentia ſanguinis blandè promovetur, laudatiſſimaque materia ſpiritibus ſupeditatur.

Comparatur etiam tranquillitas animi in itineribus, dùm animus planè ab ordinariis occupationibus, & objectis, quæ curas, & ſollicitudines injungunt, avertitur, & verſatur, & delectatur novis rebus, quas in itinere cum cupiditate perſpicit : hic & tranquillus animi ſtatus inhypochondriacis ad anxias, & triſtes curas, animique angores perpetuò fere diſpoſitis valde deſideratur, & per itinera in loca amæna, jucunda, novarum rerum plena acquiritur: Phulcre itaque *Cœlius Aurelianus cap. V. de furore, ſive inſania* jubet *utendum peregrinatione terrena, atque maritima, & animi avocamentis, quibus mentis laxatio fiat.*

Tandem vix aliquis morbus imminet qui non exercitatione corrigi, aut averti poſſit, auctore *Bacone* de *Verulamio* lib.IV. de augment.ſcient. Inprimis vero motus frequens in affectibus hypochondriacis valde prodeſt. hinc ait

Plau-

Plautus in curcul. act. II. c. I. v. 29. *ambula*, *id lieni optimum eſt*.

Aliquid hic ultimo annotari meretur de Hyſterico morbo, qui, ſive acres humores in primis viis ſpectes, ſive viſcerum ſcirrhos, oſſificationes, aneuriſmata, varices, coalitum unius ad alteram partem, ovarium, uterumve ſcirrho, hydatidibus ſcatentes &c. vel etiam congeſtiones, & ſtagnationes ſanguinis exitum per uterum non invenientis, eadem ſymptomata inducit, eademque fere ac mali hypochondriaci & prognoſis, & curatio eſt; quando enim cruor vitalis in abdomine ſtagnans nec per uterum in ſequiori ſexu, neque in viris per venas ſedales ſuo potitur exitu, cauſa plerumque fit vehementiſſimorum imi ventris ſpaſmorum, qui ventriculum imprimis occupantes, cardialgias, præcordiorum anxietates, ſpirandi dificultatem poſt ſe trahunt: mulieribus vero, quas, tanquam corpora teneriora, vehementius affligunt, ſpeciatim ſæpe conſtrictionis pectoris, & ſuffocationis ſenſum, inducunt, aliaque graviora ſymptomata, alios pœne morbos omnes æmulantia, dum ſcilicet nervorum genus in acerbam motuum violentorum rapiunt ſocietatem: & hæc affectio in viris hypocondriaca, & in mulieribus hyſterica falſa dicitur: alius enim eſt morbus Hyſtericus vere dictus, ex ataxia, & rituum exploſionibus oriundus, etiam utrique ſexui, a ſimili procatarxi, communis, ſed mulieribus frequentiſſimus utpote tenuioris nervorum ſyntaxeos, ex violentis quibuſdam, ac repentinis animi commotionibus ſæpiſſime prognatus: vide relatam ſupra hiſtoriam Vill. cap. V. de morb. convulſ. & obſerv. 4. cap. XI. de ſcorbut. illis motus corporis, digerentia, temperantia, incidentia attenuantia vegetabilia proſunt; & quæ ſingulari cauſæ opponuntur; ut etiam aquæ minerales, intus, & extra, præſertim cum ſpaſmi urgent, ſive tenſiones, veluti particularis tetanus; tunc etenim largus aquæ frigidæ potus ſalutaris.

ris eſt , ut vidit *Amatus* Centur. 1. Curat. 2. & jubet *Hyppocrat.* V. aph. xxi. & num. 14. de morb. Iſtis vero antihyſterica vulgo dicta adaptari debent : conſulendus eſt *Sydenh.* qui de his optime ſcripſit .

F I N I S.

5331351

Digitized by Google